

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 29.

У НОВОМ САДУ 21. ЈУЛИЈА 1888.

ГОД. IV.

ГОСПОДИН ДОБРА.

Туђа је жена била,
Ал ми је беше жао,
Јер сам за њену тугу
И горку судбу знао.

Једног ми дана дође, па се јадна тужи:
„Муж ме“, рече, „псује, кињи и бије и ружи!“
Ја је слушам, па ми тешко, а срце ми стрепи,
Па је тешим, па јој рекох: „Ћути, створе лепи!“
Она плаче, па се гуши, а мени је жао,
Па је грљах, па је љубљах — шта сам друго знао?

Туђа је жена била,
Ал ми је беше жао,
Јер сам за њену тугу
И горку судбу знао.

Један пут ми, јадна, дође под закриљем мрака.
„Не могу га“, рече, „више — хоћу развод брака!“
Тужи ми се... мени тешко, а срце ми стрепи,
Поучих је и рекох јој: „Ћути, створе лепи!“
Она плаче, па се гуши, а мени је жао,
Па је грљах, па је љубљах — шта сам друго знао?

Туђа је жена била,
Ал ми је беше жао,
Јер сам за њену тугу
И горку судбу знао.

Једнога ми дана дође, к'о јутрења ружа,
„Опростих се“, рече, „једном проклетога мужа!“
Ја је гледим, па ми мило, а срце ми стрепи —
„Требала си“, рекох, „и пре — и пре, створе лепи!“
Она јадна и оплака, а мени је жао,
Па је грљах, па је љубљах — шта сам друго знао?

Сад сама с двоје деце
Од туђег живи рада,
Мучи се, јадна, горко,
Али је јоште млада.

Ја се каткад тек навратим, да видим, шта ради:
Да се с децом не злопати од жеђи и глади.
Њена су ми деца мила као рода мога,
А и деца мене воле као оца свога.
Она често и оплаче, а мени је жао,
Па је грлим, па је љубим — шта бих друго знао?

Сама је с децом својом,
Од туђег живи рада,
Мучи се, јадна, горко,
Али је јоште млада.

Ја обично ноћу одем, да видим, шта ради,
А она се, јадна, жали: „Свет ми већ досади!“
Шта не зборе — већ изнели триста неких чуда...“
А ја велим: „Па нек зборе — немој бити луда!“
Она плаче, па се гуши, а мени је жао,
Па је грлим, па је љубим — шта бих друго знао?

Сама је с децом својом,
Од туђег живи рада,
Мучи се, јадна, горко,
Али је јоште млада.

Чудо, што ми нешто мило, да прозборим с њоме;
Често она мене теши у очају моме,
Па ми вели: „Млад си јоште — како живиш тако?
Што се не би оженио?... Та... то је бар лако!...“
Ја узданем, па се снујдим, а и ње ми жао,
Па је грлим, па је љубим — шта бих друго знао?

Вл. М. Јовановић.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

ДУХ ВРЕМЕНА САД ЈЕ ТАКИ!

ПРИПОВЕТКА ИЗ СРПСКОГА ЖИВОТА.

ПРВИ ДЕО.

XII.

д сеобе Србаља у крајеве, што стоје под окриљем Австро-угарског орла, Карловци су место, које је бивало позорицом највише догађаја, што засецају у живац политичкога и културнога живота овоостраних Срба. Дакако да Карловци имају да захвале на том значајном положају у историји српскога народа томе, што је тамо столица првосвећеника српске православне цркве у овима крајевима. Али баш с тога чак и Новом Саду, где је толико времена већ средиште свему кретању српскога народа у јужној Угарској, у Хрватској и Славонији, могу смело и поносно довикнути: „Нови Саде, у заман ти хвала, када теби Карловци су глава!“

Треба ли ређати све прилике, које истакосе Карловце изнад свакога другог српскога места у тим крајевима?

Има ли и једнога Србина, који иоле разабера за наш јавни живот, па да не зна за Карловце, за „српски Сион“?

Ко не зна, да је ту српска патријаршија? Тешко да има у српству иоле знатније личности, која неје била питомцем српске Карловачке гимназије или богословије, та два најстарија просветна завода у српству и с ове и с оне стране Саве и Дунава? Је ли тебе спомињати толике народне саборе, који баш у Карловцима саборисаху о цркви, о школи, па и о политичној судбини овоостраних Срба? Где је ускрсао и где је сахрањен последњи сан овоостраних Срба, — војводина српска?

Тражи ли се још славе, наћи ће се у „Карловачкој калдрми равној“, у разглашеном Карловачком шилеру и „Slibovitz“-и.

У кратко — ту је „бува, сабори, Бансто, војвода, . . .“

Па када и тога нестане, када утрну спомени и на то, остаће нешто, због чега ће Карловци остати у спомену, „док се поје, док се винце пије . . .“ — догод је и једног ваљда српскога ђака. Талијани имају своју стародревну Болоњу, Немци Јену, једни ово други оно, — Срби имају своје Карловце.

Осим толико и толико знаменитих Срба, који у Карловцима или поникосе или се — однеговаше, и научише се србовати, ту је и отац српске књижевности, ту је Вук Караџић први пут, као ђак још, упозорен од Мушицкога на онај велики посао, кога се он доцније тек онако свесно и савесно латио, те га и онако сјајно извршио, да је одржао дух народа

српскога, ударивши јак темељ српској књижевности у исти мах, када је Милош на другом крају српства, а у суседству изнурену и понижену Србију на ново дигао и ударио темељ политичкој и државној слободи донде заборављенога српства.

И политичку слободу и књижевни препорођај овековечио је Бранко Радичевић, опет Карловачки ђак, у својим песмама као нико ни пре ни после њега.

Е, па спомену тога ђенија посветио је цели српски народ дан 10. јулија 1883., приредивши му светковину, каквом знађаше у најсветлијим данима своје прошлости удостојивати само крунисане главе своје, полагајући им трошне остатке животне у сребрним и златним кивотима у велелепне храмове.

Бранко Радичевић беше, наравно, само сиромашан српски ђак. Као такав, да Бог ме, неје могао оставити након себе величанствених манастира ни иних задужбина. Али као ђеније народа свога сазидао му је храм у грудима народнима, где је нашла места за вечита времена слава прошлости, и идеја будућности, вера, љубав и нада неокаљаног поштења, непомућенога родољубља, безлобне младости.

Њему за ударје подиже народ српски из благодарности само — гроб. Као свећеника велике идеје пренесе га у храм, где му је „црква поднебесје, олтар часни брдо и долина, тамјан мирис, што се к небу диже из цвета“ и из српског света.

И томе чину беху Карловци позорицом.

Дивно се беше заталасало одушевљење у српском народу у намену Бранкова спомена. Онако се народ уме одушевити само за велике идеје. Од надничара, који је можда закинуо од својих уста, па до првога богаташа, — од људи неписмених, који су тек из туђих уста чули и научили бар „Коло Бранково“, па до првих књижевних умова, који стварају мишљења у књижевности, у науци, — све је на свој начин хитало, да се одужи спомену песника српскога јединства, прихвативши позив оmlandине своје као сам песников аманет.

Већ на неколико дана пред заказани свечани дан у Карловцима се опајало необично живо кретање. Карловци и Карловчани спремали се, да свечано дочекају госта, коме место то беше тако омилено, да је зажелио у њему боравити вечни сан.

Два дана напред почели се скупљати гости са стране. Е, неје друкче, већ изгледаше тамо, што рекао оно Јован Јаковљевић, „као пред буну“.

Одборници лете на све стране и наређују, како

ће се програм што свечаније извести. Од паропловске станице до Стражилова пуне су руке посла . . .

У једаред стиже муњом глас, да Бранкове кости не могу стићи у заказани час у Карловце, у очи свечаног дана, јер се у Пешти намерном или ненамерном чијом кривицом несу привезала кола, у којима беше његов лес, за воз, који требаше доћи у Нови Сад још у јутро. Некоме се ваљда прохтело, да доведе Бечки одбор, који је пратио Бранка од Беча, као и целу светковину у забуну. Тако Бранко преноћи на Пештанској станици, место да преноћи, као што требаше, у Новосадској саборној цркви.

У очи свечаног дана дођоше на Карловачку станицу гости из Србије. Многи се свет беше искупио на станицу, да их дочека. Београдска лађа беше дупком пуна. Певачка друштва са својим заставама певаху на крову песме, али не изађоше на сухо, него се одвезоше истом лађом у Нови Сад, да тамо буду на беседи и Бранкову дочеку и не знајући, да железни воз из Пеште не ће доћи тога дана.

У Нови Сад се слегло такођер гостију са свију страна, да оданде још допрате спровод до Карловаца. Једва је могао ко да верује, да кола, у којима беше Бранко, не ће стићи са својим првим возом . . .

Освану и тај дан.

Још у јутро рано поврве народ у свечаном руху

и са свечаним расположењем на станицу Дунавску у Карловцима, камо лађом имају приспети Бечки одборници са последњим земним остацима песниковим.

Гости из разних крајева заузимаху своја одређена места. Изасланици разних друштава хватаху се свога кола. Певачка друштва заузеше своје место на обали Дунавској.

На Карловачком тргу према вратима саборне цркве стоји одар окружен са шеснаест великих свећњака и обасут цвећем. Станица паропловског друштва окићена грањем и венцима, а на мосту, што води с лађе на сухо, подигнут славолук искићен разним цвећем. Близостанице стоје две лађе, на којима дошли беху гости из Панчева и Земуна. Обе беху истакле многе заставе, што пријатно оживљаваше монотонију околине Карловачке станице. Пут вароши од станице беху местимце ударени бели коци с малим таблицама на врху, од којих свака носи други број и казује место, где треба да се окупе чланови ове или оне депутације, пре него што лађа пристане.

Карловачки трг, порта саборне цркве, двориште патријаршкога двора и улице, што воде тргу, све то беше народ прекрилио.

У саборној цркви служи се летурђија, и у њој се спомен чини слављеном песнику . . .

(Наставиће се.)

ИЗ „ПЛАМЕНОВА“.

ХОЈ, ЈЕЛАДО!

(ИЗ СТАРОГ ГРЧКОГ РУКОПИСА.)

(На Јелладу дигла се силна Македонија; полако, у смеху, хоће да је угуши. У Јеллади овладао трулеж, пропао морал и јавни стид; поштење лежи у оковима, а подлост награђују; мало их зна, шта је срамота, а још мање их осећа . . .)

. . . Тамна је ноћ. На највишој гори грчкој стоји развијен кип богиње Слободе. Око њега скупио се народ из свих крајева Грчке, без оружја, у црнини. У даљини чује се потмула грмљава. Крај кипа стоји блед млад песник грчки. У највећем очајању казује сакупљеном народу последњу песму своју. Сви певају:

Хој, Јелладо!

К'о дуга ти нам уздању сјала,

Летао теби јелински глед;

Ал' на те, нево, дигла се хала,

Крвава груд ти гола остала —

Из тебе бије зима и лед.

Ту грчкој мисли нема ми згрева,

Хој, трула кћери снажних очева!

Около тебе змије се вију,

Сисају жићу последњу крв;

Синови твоји сами је лију,

Да вид ти јачим мраком покрију,

Да лакши будеш гаврану стрв.

Изроди клетки у теби с' коте —

Хој, земљо грчке веље срамоте!

Бачена трско на пусто поље,

Куд вихор јачи, тамо ти смер,

Ти, тужни робе туђинске воље,

Од те слободе ропство је боље —

У мртвилу те ждерао звер.

Не видиш, од куд трулеж ти прети —

У теби нико не уме *мрети!*

Ја гледам оков како ти кују,
 — Несрећи тој је у теби вир —
 Синови твоји вај ти не чују,
 Народу срце деспоте трују:
 По трзавици да буде мир,
 Да заспиш, гробе јелинских снова,
 Ти, мирна слуго туђих окова.

У теби слава умрла стара,
 Савијаш крила, соколе сив,
 Орлова камо вишега жара,
 Да збрише рђу с наших копаља,
 Да прене народ, успаван див?
 Ли песма моја по гробљу лета,
 Ожучен вапај с другога света.

Хај, немаш, роде, дива ни људи,
 И жена твојих изумрло сој —
 Ту сваки гуди новцу по ђуди,
 Јелинској мисли нико не жуди.
 Неспреман народ за страшни бој,
 Препући ће му рађаве груди —
 Узалуд њега Маратон буди!

Радован Кошутић.

ХАЊА.

ПРИПОВЕТКА ХЕНРИКА ШЕНКЈЕВИЋА
 С ПОЉСКОГ ПРЕВЕО РАЈКО.

Беше ми шеснаест година, кад је стари Миколај, на умору, оставио Хању мојој бризи и савести; а она, млађа ни за читаву годину, истом се почела растајати с детињством.

Одведох је управо силом од постеље преминулога деде, па се обоје упутисмо у нашу домаћу капелицу. Врата јој беху отворена; пред старом византијском сликом Мајке Божје гораху две свеће, ал' им светлост слабачко расветљаваше тмину, која беше притисла дно олтара. Клекосмо једно поред другога. Девојче, изломљено од бола, изнурено од жецања и неспавања, наслонило своју бедну главу на моје раме, па тако остадосмо као кинови. Беше касно у ноћ; у дворани до капелице, на старом гданском сату, искука кукавица промуклим гласом два сата по поноћи; свуда се разливаше света тишина, а нарушаваше је само далеки шум вејавице, која тресијаше оловним ћерчивима на прозорима у капелици, и боши уздаси Хањини. Не смедох да је тешим ни једном речју, привинух је само уза се, као већ тудор или старији брат. Не могах ни да се Богу молим; тисуће утисака, осећаја забунеше ми срце и главу! Свакојаке слике промицаху ми испред очију, али из те збрке истицаше се полако једна мисао и један осећај, да је то блеђано девојче полузатворених очију сада мила ми сестрица, за коју бих дао свој живот и за коју бих, да устреба, бацио рукавицу целоме свету.

У то дође и млађи ми брат Касије, па клекне иза нас, а после поп Људевит и неколико чељади. Очитасмо вечерњу молитву, по своме свакидашњем обичају. Поп Људевит читаше молитву на глас, а

ми за њим понављасмо или одговарасмо у кору литаније; а тамни лик Мајке Божје, с два трага од мача на лицу, гледаше на нас милостиво, рекао би, као да дели с нама породичне јаде и болове, срећу и несрећу и да благосиља све нас, који јој к ногама припадосмо. Кад је под Људевит спомињао у молитви мртве, којима пожелесмо „вечни покој“, спомене и Миколаја; Хања стаде на то опет гласно јецати, а ја се у себи тврдо заверих, да ћу дужност, коју ми је старац поверио, као свето испунити, па макар ме стало највећих жртава. Беше то завет млада, егзалтична дечака, који још не разумеваше, ни како могу бити велике жртве, а не разумеваше ни одговорности, али имађаше племенита заноса и нежних осећаја у души. После молитве се развијосмо да спавамо. Похитао сам старој Венгровској, домаћици, да одведе Хању у собу, у којој ће од сада становати, а не као до сад у гардероби, и да буде уз њу целу ноћ, а онда и сам, пољубивши срдечно сиротицу, одем у собу, у којој сам живео с Касијем и попом Људевитом и коју зваху у кући „станом“. Поред туге за Миколајем, кога сам од срца волео, осећах у себи приличан понос и срећу, што сам токорсе тудор. Уздизало ме то преда мном самим, да ја, дечко од шеснаест година, будем потпора једном слабом и бедном створењу. Осећао сам се као човек. Не ћеш се преварити, поштена старино, у твоме господичићу, у добре си руке предао будућност своје унуке, па можеш мирно почивати у гробу. Заиста, ја бејех миран за Хањину будућност. Онда ми не беше ни на крај памети, да ће Хања временом дораси и да ће требати да се уда. Мишљах у себи, да ће увек остати уза ме, пажена као

сестра. Љубљена као сестра, тужна можда, али мирна. По старинском обичају најстарији је син пређе добијао пута онолико имања, колико млађи у роду; а млађи синови и ћерке поштоваху тај обичај и не устајаху никад против њега, ма да не беше у нашем роду правнога мајората. Бејаш најстарији у породици те ће већи део имања да пређе на мене; елем ако сам и био још ђак, ипак сам гледао на њега, као на своје. Отац се рачунао у најбогатије људе у околини. Наша се породица није истицала великашким богатством, него оном великом старо-шљахтићском имућношћу, која даје хлеба изобиља и миран, угодан живот у рођеном гнезду до саме смрти. Чекало ме релативно велико имање, и за то сам мирно гледао у своју и у Хањину будућност, уверен, да ће она код мене наћи мира и ослонаца, ако јој устреба, све да јој је судбина не знам какова.

С тим мислима сам заспао. Сутра дан узех да и на делу покажем поверено ми старање. Ала сам радио смешно и детињасто! па ипак, кад се данас тога сетим, чисто ме текне у срце. Кад дођосмо ја и Касије на доручак, застадосмо већ за столом: попа Људевита, госпођу д' Ив, нашу гувернанту, и моје две мале сестрице, које су седеле, као обично, на високим столицама, млатале ножицама и весело ћућориле. Седнем врло достојанствено на очину столицу и погледавши диктаторски на сто, окренем се сузи, па му довикнем суво и заповедним гласом:

— Поставите за госпођицу Хању.

Реч „госпођицу“ сам хотимице нагласио.

До јако тога не беше. Хања је обично јела у гардероби, јер ако је и желела моја мајка, да она седи скупа с нама, стари Миколај не хтеде о том ни да чује, говорећи: „Није у реду; нека зна поглед према господстину. Није него још нешто!“ Сад ја уведох нов обичај. Часни поп Људевит прсну у смех, сакривши смешене шмрком бурмута и свиленом црпном марамом; госпођа д' Ив начини кисело лице; ако и беше добра срца, опет је била велика аристократкиња, јер беше пореклом од старе властеоске породице француске; а послужитељ Францино, па блеји у чуду на мене.

— Поставите за „госпођицу“ Хању! чујеш ли? поновим ја.

— Чујем, благородни господине — одговори Фран, коме је јемачно импозовао тон, којим сам му говорио. Данас признајем, да је и „благородни господин“ једва могао да задржи осмех задовољства, који му на уста изазва та титула, пришивена му први пут у животу. Ал' опет достојанство не допусти благородном господину да се насмеје. Међу тим беше за тиби час постављено, отворише се врата и на њих уђе Хања у црној хаљини, коју јој преко ноћ

сашише служавка и стара Венгровска, уђе бледа, уплакана, са својим дугим златним витицама, које се спуштаху низ плећа и завршиваху тракама од црног жалобног крепа, који беше уплетен у косу. Устанем и, притрчавши јој, доведем је за сто. То моје старање и цео тај блесак изгледаше, да само застиђује, збуњује и мучи девојче, али ја тада још нисам знао, да у тузи више вреди миран, усамљен, празан кутић и мир, него бучне овације пријатељске, па ма оне из најбољег срца потицале. Мучио сам тада Хању својим старањем у најбољој намери, мислећи, да са свим чиним своју дужност. Хања ћуташе и само кашто одговараше на моја питања: шта би јела или пила?

— Ништа, милостиви господине.

Заболело ме то „милостиви господине“ тим јаче, што она иначе беше са мном поверљива и говораше ми просто „млади господине“. Али баш та улога, коју сам од јуче одигравао, и та промена, што се десила с Хањом, учинише је још несмелијом и понизнијом. Одмах после доручка узем је испод руке, па јој кажем:

— Хањо, знај, да си од данас моја сестра. Од сада да ми ниси више казала милостиви господине.

— Добро, милост... добро, господине.

Бејаш у чудном положају. Шетах се с њом по соби, а нисам знао, шта да с њом говорим. Рад бих био да је тешим, ал' онда бих морао споменути Миколаја и његову јучерању смрт, а то би Хању опет на плач натерало и расцвело. Свршило се тиме, да смо обоје сели на ниску козету, што беше на крај собе; девојче опет наслони главу на моје раме, а ја узех гладити јој руком злаћану косу.

Привила се уза ме заиста као уз брата и то слатко осећање искренности изазвало је зар у њеним очима нове сузе. Плакала је горко, а ја сам ју тешило, како сам знао.

— Ти опет плачеш, Хањице? — говорио сам — деда ти је на небу, а ја ћу се бринути...

Нисам ни сам могао више говорити, јер ми и самом ударише сузе на очи.

— Господине, могу ли ја видети деду? — прошапутала она.

Знао сам, да су донели сандук и да баш сада међу Миколаја у њега; због тога нисам хтео, да Хања иде дедином мртвом телу, док не буде све готово. Али за то сам отишао сам.

Уз пут сретнем госпођу д' Ив и замолим је, да ме причека, јер хоћу да се с њом који часак поразговорим. Кад сам наредио све, што је требало за погреб и помолио се за покој душе Миколајеве, вратим се Францускињи и после краткога увода замолим је, да мало доцније, кад мину прве недеље жа-

лости, даје Хањи лекције из француског језика и музике.

— *Monsieur Henri*, — одговори госпођа д' Ив, која се очевидно љутила, што ја све располажем по својој вољи — ја бих то од срца учинила, јер ми је врло мило то девојче, само не знам, шта би на то рекли ваши родитељи, а не знам чак ни то, хоће ли они пристати, да та мала заузима такај положај у вашој породици, који јој ви силом и самовољно хоћете да дате. *Pas trop de zèle, monsieur Henri*.

— Она је под мојим туторством — одговорим поносито — и ја за њу одговарам.

— Али нисам ја под вашим туторством — одврати госпођа д' Ив — па за то допустите да причекам, док се ваши родитељи не врате.

Ражљутила ме та упорност Францускињина, али срећом много боље сам прошао с поп-Људевитом. Честити попа, који је и пре тога поучавао Хању, не само да је пристао, да је и даље и опширније васпита, него ме је још и похвалио, што се занимам.

— Видим — вели — да савесно чиниш своју дужност, па ако и јеси још млад и дечак, морам те већ похвалити, пашти се само, да будеш тако и истрајај, као што си заузетан.

И ја видех, да је попа са мном задовољан. Улога домаћина, коју сам ја себи присвојио, више га је забављала, него љутила.

Видео је старац, да у томе свему има много детињарије, али да су мотиви племенити, па се поносио, што његово семе, усађено у моју душу, није, угинуло. У осталом, старац ме је здраво волео; а ја, колико сам га се у почетку, још у раном детињству, бојао из све душе, у толико сам га сада, улазећи у младићске године, све више и више предобијао. Беше спроћу мене слаб, па је допуштао, да га ја водим. И Хању је од срца волео и желео, да јој се судбина на боље окрене, колико је то до њега стајало, те тако нисам наишао код њега ни на најмањи отпор. Госпођа д' Ив беше по себи добра срца, па ако се мало и љутила на мене, опет је пазила Хању, што може бити боље. И тако се сироче не могаше потужити, да нема срдаца, која би ју волела. Наша чељад поче да се влада према њој не

као према другарици, него као према госпођици. Воља најстаријег сина, ма он био и дечак, у нашој се породици врло поштовала. То је захтевао и мој отац. Кома беше што криво, могао је апеловати на старијег господина или госпођу, ал' се вољи најстаријег сина није смело противити без овлашћења. Исто тако није се смело рећи најстаријем сину друкчије него „млади господин“ и то од ране му младости. Чељад и млађа родбина већ се уживела у то, да поштује првенца, а то поштовање после остане за цела живота.

„То држи породицу“, говораше мој отац и збиља за то се од старина одржала та добровољна, не законом прописана, уредба, по којој је најстарији син имао више имања од млађих. Беше то породично предање, које прелажаше с колена на колена. Људи се навикли да гледе мене као будућег господара, па ни сам покојни стари Миколај, коме беше све слободно и који ме је једини звао по имену, ни он се не могаше донекле опрети томе осећању.

Мати је држала у кући малу апотеку и сама похаљала болеснике. Кад беше колера, проводила је по целе ноћи у сеоским колебама скупа с лекарем, излажући се јемачној смрти, а отац, ако се и јест за њу бојао, није јој то бранио, велећи: „што се мора, мора.“ На послетку и сам отац је пружао помоћи, ма да беше суров; често је праштао раду, праштао је, мимо урођену жестину, мање кривице; често је плаћао дугове за сељацима, обављао сватове, држао децу на крштењу; нама је заповедао, да поштујемо људе, а старим је газдама скидао и чапку на њихов поздрав; да! често их позивао и на договор. Ал' за то и јесу сељаци били срцем и душом одани нашој кући, као што се доцније често показало.

Ја то све за то говорим, прво, да насликам верно, како је код нас било; друго, да покажем, да нисам наишао на велике тешкоће, хоћећи, да Хању учиним „госпођицом.“ Највише пасивна отпора нашао сам у њој самој, јер девојчица беше врло бојажљива и од Миколаја васпитана у сувишном поштовању „госпоштине“, да се може лако задовољити са својом судбином.

(Наставиће се.)

НАРОДНА ТРАДИЦИЈА И НЕПОГРЈЕШИМИ ИСТОРИЦИ.

НАПИСАО СИНИША.

Пети се навршује вијек, од како је царство српско на Косову клонуло и од како Србин и у повјесници и у причи и ајесми јадикује над гробовима „силног цара Стјепана“ и Косовских мученика, који знаше погинути „за крст часни

и слободу златну“. И пети се навршује вијек, од како Србин у повјесници, пјесми и причи проклиње крвнике српске славе и слободе: *Вукашина* и *Вука!*

Спомен мученика, погинулих за свој род, ободравао је Србина кроз пет вијекова, исто тако као

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

што је спомен првијех хришћанскијех мученика ободравао прве Хришћане и утврђивао их у вјери спаситељевој; спомен јунака и *проклињање и презирање себичнијех крвника и хуља*, који, своје користи ради, род свој упропастише, турало је мач у руке српскијем осветницима — хајдучима — који су после пропасти, по горама четујући, светили се злоторима за свако, Србу нанешено, зло, а народ ободравали, да не малаксава душом, јер Србу мора још осванути други љепши Видовдан.

Исти спомени су ободравали и јунаке Зетске, да се збјегну у неприступне клисуре, па да гладни, голи и боси бране посљедњи камен и збјег слободе српске. Исти спомени су ободравали и Црног Ђорђа, Милоша и хајдук-Вељка, јер да нијесу, зар би смјели били у сну помислити, да се смије тргнути мач за ослобођење Српства?

И као посљедица тијех светијех успомена одржа се и увелича српска Зета — Црна Гора, а на Морави се диже из Косовскога праха и пепела најприје *кнежевина* а послје *краљевина*, јоште мала — ни налик још Немањиној, Милутиновој ил Душановој — али ипак *српска*

Да се кроз пет вијекова проповједало народу српском, да се Душаново царство није кадро било *никако* одржати, да није било способно за живот, да је *Вукашин* био поштен а Урош хуља, да је *Вук Бранковић* поштен јунак а Лазар млитавац, би ли остало до данас игдје трага имену српском, и би ли се нашао био игдје човјек, који би држао, да је вриједно, да се ухвати у коштац с Турчином за име српско, за слободу српску? — Не би, јамачно не би!

Али ево на концу петог вијека, пошто потомци Косовскијех мученика створише двије независне српске државе, изиђоше „непогрјешими“ мудраци, те проповједају, пријетећи свима, који им не би хтјели вјеровати, муњом анатеме и „*замашнијем ударцима*“, да је Вукашин невинашце а Вук кротко јагњешце, само Лазар и Милош су ваља луде главе: јер лудо гину за оно, што се, по тврђењу „непогрјешивијех“, *и онако одржати није могло!!!*

„Да грозна српском духу позоришта.“*) Па од куда сијевају те муње и анатеме, од куда падају на нас ти „замашни ударци“? — Из *српске* задужбине, са олтара *српског*, из уста *српског* црквеног великодостојника, који сваки дан поје: Блажени милостиви, јако ти помиловани будук — и блажени миротворци, јако ти синове божји нарекутсја!

Читао сам — смркавало ми се пред очима, чекао сам и чекао, не ће ли се наћи бољи од мене, да изиђе на браник за светињу успомене српске прошлости — али залуду чеках. У једном политич-

*) Лукијан: Видовдан.

ном листу наиђох додуше у Видовданском чланку на двије три језгровите ријечи, али те су биле слабе а да продру кроз честу горе пустињачке, те да допру до ушију оглушена, „непогрјешивога“ историка!

Признајем, да сам само дилетант, али у колико сам проучавао и друге, нијесам још наишао на таква горостаса, од којег бих се морао препадати и бјежати, те с тога ево ме да и с „непогрјешимим“ проговорим двије три ријечи, без „замашнијех удараца“, без поруге, псовке, вике и буке, јер ја бар мислим, да онај, штоно надвикује, никога не увјерује!

I. Је ли Вукашин крвник цара Уроша и тијем први виновник, те се, пошто се утамани лоза Немањина, српско царство распаде?

„Непогрјешими“ одговара, да Вукашин није нити крвник Урошев, нити виновник распадаја српске царевине. —

Истина је, да Вукашин није оставио писмена документа, да је он својеручно — или други по његову налогу — убио цара Уроша. Али непобитно је то, да је цар Урош у цвијету своје младости убијен, или ако ћете, да га је на пречац нестало баш у онај час, кад му се досадило бити с Вукашином, те наурио био бјежати у Дубровник.

Ко проучи свеопшту повјесницу средњега вијека, разумјети ће, да је тада била свуда трајна борба између властеле и земље-господара. Ови су настојавали, да рашире и боље утврде своју власт и свој углед, а они се томе опирали и бранили своју сепаратистичну самосталност и независност у опсегу својих области. А неки од њих т. ј. од властеле, који се усљед сретне борбе изванредно осилише, нијесу се устручавали и подигнути руку на свог господара, да му и круну и престо преотму. Тај призор виђамо у Енглеској, Француској, Њемачкој, Италији, Мађарској, рјечју у свој Јевропи.

Гдје је био цар или краљ силан јунак, покоравала му се властела, јер га се бојала а напротив слаба господара слушала је, како јој је кад ишло у рачун, а дизала је на њ војску, кад јој није био по ђуди. — Многи су цареви и краљеви, да припитоме силене великаше, давали им веће титуле и повластице, али тијем постадоше ти мали династи још силнији и горопаднији јербо

... мреко властољубље

Као ждрљиво зија море

И, чим пође гордост горе,

Повратит се натраг не зна.)*

Други је значај средњега вијека тај, да су чланови царскијех и краљевскијех породица лебдили за круном и да гдјекад нијесу презали од никаква средства, да ју присвоје. Борба црвене и бијеле руже у

*) Стерија: Даворје.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Енглеској, — Орлеанаца, Бургунда и Капета у Француској, крварења измеђ Стевана III. и Стевана IV., борба Бориса са Белом слијепијем и Гезом то довољно доказују, и да не набрајам више. У Француској сломи силу властеле тек на измаку средњег вијека лукави Луј XI., али се борба продужава још у рату „Хугенотском“ и у „Фронди“. У Немачкој угна Рудолф Хабсбуршки у тутањ Raub-Rittere и савлада Чехе, али борба се обнови у 30-годишњем рату и сврши се тијем, да је на концу XVII. вијека царски углед у Немачкој био само пушта сјенка. У Мађарској је Андријина клаузула, која властели повлади право оружана отпора (резистенције) против краља, и која је била извор свију зала и јада краљевине, сломљена и укинута тек услед тако зване касапнице Еперјешке (laniena eperiesiensis) на концу XVII. вијека и т. д., и т. д.

Тако је било и у Србији.

Немањи пође за руком, да учини крај међусобном мрцварењу и отимању за престо у владалачкој лози, које је за Бодина и Јакинте на врхунцу стајало, и да украти горопадну властелу под своје жезло; али одмах после његове смрти виђамо грозно позориште међу Стеваном и Вуканом. — Милутин и Душан били су неоспорими господари „*све српске земље*“, јер их се бојала и властела и чланови краљевског, односно царског дома, а други су већ имали посла и с једнима и другима. Имајући ову карактеристику пред очима, да се вратимо Урошу и Вукашину.

Познато је, да је Вукашин, штоно веле, био *очетник* (homo novus, Parvenu) свога племена. Душан га је нашао и подигао и са јунаштва и другижих заслуга повисио до највише, до *десиотске* части и на посљетку — како немамо узрока у лаж гонити народну традицију — с њиме се и окумио.

Да је Душан поживио бар толико, да Уроша приучи и привикне државнијем и војенијем пословима, па да на њему као зрелу човјеку остави царство, јамачно би се и Вукашин задовољио са онијем, што је од Душана постигао, и Душаново царство под зрелијем и јуначкијем наследио не само да се могло одржати, него и још већма увеличати. Али тако умрије Душан у најбољој снази живота и у оном осудном часу, кад се требало на истоку да ријешити питање српско и грчко-турско. На самрти препоручи Вукашину, своме куму и првome паладину, млада и невјешта Уроша.*)

*) Ја мислим, да је Урош био млађи на смрти Душановој, него се то обично узимље. Архиепископ Данило завршује свој љетопис првијем ратом Душановим на Грке и на Мађаре, а не спомиње ниједне, да је он ожењен био и да је сина имао. У Миклошића Monumenta спомиње се он тек године 1348. уједно са царицом Јеленом (Monum. serb. CXVI.). — А све ако се Душан 1336. (или вјеројатније 1337.) ожењено, зар

Урош се зацари, а Вукашина свога кума и татора учини — или да правије кажем: Вукашин се као тотор Урошев учини одмах сам — *краљем!*

Био је у Србији — и у Мађарској до нашијех времена**) — обичај, да се најстарији син краљев или царев још за живота очина, као престолонаследник, вјенча са краљевскијем вјенцем; и тако је био Душан још за живота Дечанскога „млади краљ“ а Урош за царевања Душанова „краљ“. Ово, за престолонаследнике из владалачке лозе уобичајено, право *узурпирао* је дакле Вукашин као кум и старатељ одмах за себе, *учинивши се краљем, и то је његов први злочин*, јер он није имао ни капи крви Немањине. Не опомиње ли овај поступак на Пипина франачког и на заштитника цар-Манојлова нејакога сина — Андрионика? Није ли ова *узурпација* краљевског достојинства најбољи доказ, да *носилац тога наслова лебди и за краљевином?* — Но идимо даље.

Цар Урош је био најнесрећнији човек на свијету. Не само да остаде зелен и неук без оца, међу халама славољубивијех вазала — међу којима су Мрњавчевићи, homines novi, најграмежљивији били, није за њ марила ни рођена му мајка, царица Јелена. Ова сплеткаруша је, мјесто да се заузме за јединца свога, проти њему коварила, и кад се Вукашин прозва краљем, гледала је само да за себе спасе који комад царевине. Зар није тај неприродни поступак матере према сину морао подстрекавати силовите Мрњавчевиће на отмицу царевине? — А је ли било мучно уграбити ју, кад је спала била на два — још неука — ока посљедњег Немањића? И није ли Вукашина подстрекавала и та мисао, да се неуки и млитави Урош међу онако силовитијем великашима и онако не ће бити кадар одржати, па — ако не прихвати одмах он (Вукашин), прихватиће који други н. пр. Воихна, Дејан, Вранко, Богдан или Лазар, од којих су прва четири тврдила, да су у роду с Немањићи, а трећи, зет Богданов, јунак и противник Вукашинов, а по некојим историцима — и по народној традицији — природни син Душанов,

„Нете синци, ако Бога знате,

је морао одмах стећи сина? — Ни то нас не смије збунити, што је Урош, на самрти очиној, био већ ожењен, јер се онда, нарочито царевићи и краљевићи често *још зелени* вјенчавали. Порфирогенитов син Роман *вјенчан* је као дијете од *девет* година са Бертом, сестром краља талијанског Лотара (948.) а пошто ова 949. умрије, а он се *заљуби* од *једанаест* година, у Теофанију, кћер једног гостиновичара и цар-отац ожени га њоме. — Народна је традиција дакле и ту ближе истини, него њезини противници, јер је и Урош јамачно *још зелен* био на самрти Душановој, те му овај дао Вукашина као „Majordomus“-а.

**) Фердинанд, син цара Франца I., крунисан је за живота очина 1830. у Пожуну за млађег краља Мађарске — а Франц је тек 1835. умрљо.

Милица је Лауу суђеница,
На њему ће оставути царство,
Са њоме ће царовати Лазо* —

прича — слутећи сродство Лазарево са Душаном — народна пјесма, да је Југ Богдан синовима рекао, кад се ови разгњевили на Душана, кад запроси Милицу за Лазара. А Југ Богдан је ово рекао, пошто проучи књиге цароставне и виђе, штоно књиге кажу.*) А ова је пјесма јамачно старија и вјеродостојнија од свију после писанијех калуђерскијех записника.

Великаши српски устадоше одмах на Вукашина, чим се овај учини краљем; највећи отпор му показа Лазар. Урош их не може помирити, јер — како право каже *Мајков* — већ није вриједио ништа. Области су биле подјеле на силене власнике, а цар се прибијао сад једном сад другом. На посљетку науми, да се отресе кума свог Вукашина и да побјегне у Дубровник, али *у тај час погибе!!!* Не пише се нигдје, ко га уби (осим у неким калуђерским летописима, који су тек од XV. вијека овамо), али кад промислимо, да је он погинуо баш у онај час, кад је био наумио, да се отресе Вукашина и да из Дубровника може бити јави свему свијету бездјелија и тежње овога, кад сравнимо с тијем себичност и бескрајно славољубље Вукашиново, и његово, неправедним *узурпирањем* краљевскога достојинства за жи-

*) Збирка Вукова књ. II. стр. 185.—186.

вота Урошева *документирано лебдење за највишом власти*, — и на посљетку кад промислимо, да је он одмах после погибије Урошеве *прихватио врховну власт и ступио на крвави иријесто* посљедњега Немањића, *без иштања, има ли који ближи сродник веће и право*, и тијем распалио у држави још жешћи међусобни рат — онда — еј онда морамо бити слијепци, ако у њему не видимо *ириснога и јединога крвника Урошева!*

Слушао сам — у разговору — неке, гдје сравњују Вукашина са енглескијем Кромвелом. — Али Кромвел не уби из потаје свога господара, него се подиже проти њему као бунтовник проти тобожњему тирану, и даде га, кад га ухвати, пред суд, а овај га осуди на смрт. Па Кромвел не метну крваве круне свога краља на своју главу, него остаде само као протектор трију нација на челу. Он је дакле, и ако је дигао оружје против свог законитог краља, далеко поштенији од Вукашина, па ипак га повјесница енглеска назива крвником краља (*regicida*) а ми да назовемо Вукашина поштенијем човјеком!!!

Вукашина бранити и прати од клетве значи колико из Велзевува градити Арханђела. Ми бар, који нијесмо вјешти тајни таковог „преложенија“, никада у његову невиност вјеровати не ћемо, па ма нам се *ex cathedra* од „најнепогрјешимих“ и под анатемом „најзамашнијих удараца“ проповједало.

(Наставиће се.)

ДА ЛИ СЕ МОЖЕ ЈЕВАНЂЕЉЕ ПОРЕЂАНО ПО ДАНИМА ЧИТАЊА НАЗВАТИ „ЈЕВАНЂЕЛИСТАРЕМ“?

О Д Д И М И Т Р И Ј А Р У В А Р Ц А.

У 26. броју о. л. написао је г. Јован Живановић чланчић с насловом: „Има ли јеванђелистара у српско-словенској књижевности?“

На исти чланчић не могу, а да ово не одговорим.

Пре свега одбијам од себе тврдњу г. Живановића, да сам ја речима: „... те ће том приликом научити и г. професор Живановић, шта је то јеванђелистар и да није оно, што је (и) он до сада држао“, хтео њега увредити.

Ја се заиста морам чудити г. Живановићу, да је он тако осетљив, и велику би ми услугу учинио, да ми покаже, како сам му могао „друкчије и лепше казати његову погрешку (ако је погрешка)“.

Из досадањих, и ако не баш свих а оно неких његових полемичних ствари, ја не само што не увидех, да је он друкчије и лепше другима њихове погрешке (ако су погрешке) казивао; но на против увидех, да им је он са свим друкчије њихове погрешке казивао.

Да се ја не сећам и не придржавам Иларијоно-

вих речи: „Боже ме сахрани и од саме помисли, да се ја завађам с том филолошком господом у опште, а са браничима српског језика на посе. Знам ја и познајем врло добро и одавна тај род, ту секту, ту „љуту треклету јерес“, та те Љутице Богдане, те Јолдаше и Дели-Татомире, тога Јовицу Ресавца, те модерне Дахије и Јаничаре, који су љући од самих оних старих Јаничара“ („Стражилово“ за 1887. бр. 24.): не бих ја остао дужан г. Живановићу, што је одмах у почетку реченога свога чланчића рекао: „Г. Д. Руварац у 11. бр. „Гласа истине“, изливајући јед свој на г. Шакрака, дохватио се и мене“; јер ако се после *онаког* писања Шакраковог против мене у „Нашем добу“, за завршни мој одговор у „Гласу истине“ може рећи, да сам ја у њему излио свој јед против г. Шакрака: онда не могу а да г. Живановића не подсетим на Иларијонове речи на истом месту: „И ево данас на наше очи како је страдао и како страдава сиромаш проф. Лекић, ни крив ни дужан.“

Не стоји даље тврдња или сумња г. Живановића, да и ја не знам баш сигурно, шта значи реч „јеванђелистар“. Да ја под том речи нисам подразумевао и „јеванђеље поређано по данима читања“, као што је подразумевао Шафарик, г. Рачки и Живановић, но само „сказаније“; о томе се могао и може сваки онај уверити, који је прочитао и прочита дотична места у мојој броширици: „О читању јеванђеља у недеље на служби преко целе године“.

А о томе се могао и може сваки уверити баш и из оног става, који је из ње навео г. Живановић, да докаже, да ја под том речи подразумевам и једно и друго.

У дотичној мојој броширици није реч „само“ (26. стр. 19. ред од горе) курсивним словима штампана, и кад многи угледни и учени људи из истог става не само не изводе оно, што изводи г. Живановић, но се и чуде г. Живановићу, да он није могао увидети, да реч „само“, која се тамо налази, не може значити само (nur, solum), но само (selbst, ipse); то је мени доста.

Ако је г. Живановић речју „само“ хтео доказати, да ја држим, да јеванђелистар значи и јеванђеље поређано по данима читања и сказаније, требао је ту реч друкчије навести, т. ј. или метнути на њу знак изговарања, или назначити, шта значи у немачком или ком другом језику.

Да сам ја рекао: „јеванђелистар“ значи не само јеванђеље поређано по данима читања, но значи и сказаније; онда би г. Живановић могао извести или посумњати, да и ја баш сигурно не знам, да се не зове јеванђелистарем оно, што је мислио Шафарик и Рачки.

Но кад ја рекох: јеванђелистар не значи само јеванђеље (т. ј. das Evangelium selbst) поређано по данима читања, но значи сказаније, онда се из тога не може са основом извести, да реч само значи nur.

Као што сам у реченој својој броширици тврдио, то тврдим и овде: да јеванђелистар не значи јеванђеље поређано по данима читања, или да значи и то а и сказаније, но да једино значи сказаније (index), како се и зашто имају читати која јеванђеља.

А да је то тако, доказ је и то, што данашњим даном ни један научењак не назива више ни једно јеванђеље, поређано по данима читања, јеванђелистарем, као што је таква јеванђеља називао Шафарик, г. Рачки, донекле г. Јагић, и г. Живановић, већ их називају просто јеванђељем.

Но да виде читаоци овог листа, како и сам Шафарик а донекле и г. Јагић нису били на чисто, „шта је управо јеванђелистар“, и која јеванђеља треба називати јеванђелистарем, а која јеванђељем, и како је један једно и исто јеванђеље називао и

јеванђелистарем и јеванђељем, или један јеванђелистарем а други јеванђељем, навешћу ово:

Први рече у својој „Geschichte der slavischen Sprache und Literatur nach allen Mundarten“. Ofen 1826. на 94. стр.: „Nach dem Exarchen Johann übersetzte Kyrill bloss eine Auswahl aus den Evangelien und dem Apostel, d. i. nur die Lection durch's ganze Jahr hindurch, wie sie aus den Evangelien der römische ruthenische Codex N. 1. enthält. Bei den Russen heissen si Апракос, bei den Griechen εὐαγγέλιον ἐκλογαδία. Ein solches Evangelienbuch ist das Ostromirsche и т. д.“

На 126. стр.: „Die ältesten bekannten slawischen Denkmale sind 1.) Das sogenannte Ostromirsche Evangelium v. J. 1056. 5.) Das Mstislawsche Evangelium.“

На стр. 129.: „Die Bibliothek der Akademie zu S. Petersburg zählt gegen 250 slawische Msc., wovon ein Evangelistarium v. J. 1317.“

На стр. 131.: „Die vaticanische Bibliothek in Rom enthält mehrere Evangelien, Evangelistarien.“

А у „Paul Jos. Šafarik's Geschichte der serbischen Literatur, aus dessen handschriftlichem Nachlasse herausgegeben von Josef Jireček“. Prag 1865. I. Th. на стр. 190.: „Lectionen aus den Evangelien für das ganze Jahr, auf Pergament, angeblich aus dem XI. Jahrhunderte in der Vaticana zu Rom. (То је тако названо Асеманово јеванђеље, које је Шафарик држао да је српске редакције) 68. Zwei Pergamentblätter eines Lectionarium der Evangelien in 4°, wahrscheinlich aus dem XI. Jahrh., in meinem Besitze — — und gehören zu der ruthenischen Recension.“

Други рече у својој књижици: „Primèri starohèrvatskoga jezika, sastavljeni za VII. и VIII. gimnazialni razred“, Zagreb 1864. I. deo на 24. и 25. стр.: „Najstarije cirilsko evanđelje jest ono god. 1057., prozvano Ostromirovo, pisano u Ruskoj, razdjeljeno po obredi gèrèkom; njemu odgovara glagolsko, po imenu Assemanovo. — — osim ovih vrèdni su, da se napomenu slèdeći cirilski rukopisi nedèljnih (aparakos) evanđeljah: Mstislavljevo 1125.—1132., Dobrilovo od 1167. i Remsko. Glagolskih ovakovih (т. ј. по недèљjah) evanđeljah neima osim spomenutoga Assemanova.“

На стр. 35.: 1.) из evanđelja Assemanova, а на стр. 39.: 3.) из evanđelja Ostromirova.“

У другом делу истих примера, Загреб 1866., на стр. XXIII.: „Najstarije cirilsko evanđelje sèrbskoga roda pisano je u Peći za Vlkana, Nemanjina sina, od nekog starca Simeona, koncem XII. veka (sada u Ruskoj). Još ima mnogo evanđeljah iz XIII. (n. p. evang. s prologom u Peći) i XIV. v. (n. p. u sv. Gori jedno od 1316., drugo od 1329., evang. šišatovačko i т. д.). Znamenito je evanđelje nikoljsko

www.unilib.rs biogradsko tim, što je očevidno prepisano s glagol-skog izvornika.“

Како је г. Јагић у „Assemanov ili vaticanski Evangelistar. izneše ga na svjetlo Dr. Franja Rački“, Zagreb 1865. у расправи својој о истом јеванђељу исто називао час јеванђељем, час јеванђелистарем, напоменуо сам у реченој својој броширици.

А шта је све рекао г. Јагић у својој „Historija književnosti naroda hrvatskoga i srbskoga“, Zagreb, I. deo, за јеванђелистар, навео је г. Живановић у реченом свом чланчићу, те нема требе понављати.

Па кад на основу свега овде реченога увидех, да се г. Јагић од 1864.—1867. није држао народне пословице „реци попу поп, а бобу боб“, те да је досљедно н. пр. Асеманово јеванђеље, које је, као што се за извесно зна, поређано по данима читања, називао или само јеванђелистарем, или само јеванђељем, а тако исто и сва она јеванђеља, која су тако удешена, но једне године на једном месту називао јеванђељем, а друге јеванђелистарем; може ли ми се са основом замерити, што, не могавши помислити, да ће г. Јагић у једном и истом саставу, шта више на једној и истој страни једно и исто јеванђеље називати час јеванђељем а час јеванђелистарем, рекох на 27. стр. речене своје броширице: „Како је г. Јагић на више места ставио само јеванг., биће да је сам г. Рачки на гдекојим местима у место тога ставио јеванђелистар, а где је г. Јагић исписао целу реч, ту је и остало тако.“

Како је г. Живановић као филолог из ове моје просте претпоставке могао извести „неправедно беђење“ г. Рачкога, то ми је заиста чудно. Да сам ја рекао: „сам г. Рачки ставио је“, тек онда би ми могао г. Живановић замерити, што сам г. Рачкога (по његовом мњењу, да г. Рачки није то урадио) неправедно обедио. Но кад ја рекох: „биће да је сам г. Рачки ставио“, онда ја тиме не изрекох позитивну тврдњу, да је г. Рачки то и то учинио, но тек претпоставку, да је може бити он сам то и то учинио.

Ово моје „биће да је“ одговара г. Живановићеву „мени се чини“, што он врло често употребљава у својим чланцима.

Да је слободно свакоме, па и мени, о сваком нешто претпостављати, што можда и не постоји, то стоји, као што стоји и то, да сама претпоставка још није увреда.

А да г. Рачки није од оних непогрешивих људи, који до сада није никада, и то у мало крупнијим стварима, но што је реч „јеванђелистар“, тако што учинио и то не нехотице и из незнања или из претпоставке, да је боље његово мишљење — то је врло добро познато и г. Живановићу.

Што г. Живановић рече, да ја због тога, што Шолвин и Миклошић Асеманов јеванђелистар зову јеванђељем, не могу изводити закључак, као да и њих двојица мисле, да се јеванђелистарем не зове јеванђеље поређано по данима читања, на то му одговарам, да могу и морам.

Ако ико, то г. Миклошић пази и на најмање ситнице, те да и он држи, да се јеванђелистарем може назвати јеванђеље поређано по данима читања, он би тако и називао Асеманово и остала јеванђеља поређана по данима читања.

Кад се и у Брокхаузову „Konversations Lexicon-у“ XIII. Auflage 6. B. на стр. 455. вели: „Evangelistarium heisst in der gr. Kirche das Verzeichniss der zum Vorlesen bestimmten Abschnitte aus den Evangelien“, а у Мајеровом III. Auflage 6. B. на стр. 451. „Evangelistarium nennt die gr. Kirche den Index dazu“ т. ј. Evangelistarium-a, за коју се реч наводи ово: „Evangeliarium (gr) Evangelienbuch, in der alten Kirche Name der zum gottesdienstlichen Gebrauch bestimmten Handschriften, welche die Evangelien, eingetheilt nach den kirchlich zu verlesenden Abschnitten, enthielten“; онда се за извесно може узети, да један Шолвин и Миклошић врло добро знају, шта значи реч „јеванђелистар“.

Шафарик, г. Рачки, донекле г. Јагић и г. Живановић, могли су држати, да јеванђелистарион значи јеванђеље поређано по данима читања, и Шафарик први је почео погрешно називати тим именом јеванђеља поређана по данима читања и ако не увек досљедно и употребљавати реч evangelistarium у место evangeliarium; но да је и г. Миклошић држао, да се тим именом може звати јеванђеље поређано по данима читања, ја то и опет поричем.

Не треба ту дакле никаквих средстава за сазнање и од куда да научници, као Шафарик, Рачки, Јагић, зову јеванђелије „по данима читања“ поређано „јеванђелистарем.“ Да је Шафарик имао у рукама какво грчко јеванђеље, којим се Грци служили у цркви, он не би реч јеванђелистар пренео на сканзанија и на јеванђеља поређана по данима читања.

Г. Јагић увидео је доцније и сам, да је погрешно употребљавао реч јеванђелистар, те овамо од 1875. не употребљава је више и за јеванђеље поређано по данима читања, осим што је у VI. свесци свога „Archiv für slav. Philologie“ назвао тако звану „Поп-Савину“ књигу „јеванђелистарем.“

Дај да одговорим сад на питање: „има ли јеванђелистара у српско-словенској књижевности?“

Ја у својој реченој броширици рекох, да ми Срби нити смо имали, бар ја нисам наишао да се где вели, да се наишло на тако јеванђеље (т. ј. „јеванђелистар“) српске редакције, нити га данас имамо.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Г. Живановић пак у реченом свом чланчићу рече, да је било и да их има *и ја му сада верујем, да их је било и да их има.*

А зашто сам се тек тим његовим чланчићем о томе уверио или право рећи тек сада за то дознао, ево на то питање одговора.

Ја сам и пре реченог чланчића г. Живановића знао не само за Вуканово јеванђеље, но знао сам и то, да је за исто г. Стојан Новаковић у својој књижици „С археолошке изложбе у Кијеву“ рекао, да су „у њему јеванђеља по данима читања.“ Знао сам даље и за наведен г. Живановићем навод из Јагићеве „Historije književnosti“ о најстаријим кирилским јеванђелистарима.

Па кад си за то знао, како си могао рећи, да ти није познато, да се где вели, да се наишло на јеванђеље поређано по данима читања српске редакције, нити да га данас има, запитаће не само г. Живановић, но и многи читалац ових редака. Како? Ево како.

Одавна сам знао, да је г. Стојан издао у Београду 1874. књижицу с насловом: „С археолошке изложбе у Кијеву“. Исту књижицу не само да сам тражио више пути у књижарама у Београду, да је купим, но више сам је пути тражио и у народној библиотеци у Београду на прочитање, но не могах је ни купити ни добити на прочитање. Књижари ми одговореше, да је немају на продају, а у библиотеци, кад год сам је искао, рекоше ми: на прочитању је.

Но ма да све до пре неки дан не имадох у рукама ове књижице, ја ипак знадох, шта се у њој рекло за Вуканово јеванђеље. А то дознадох из друге једне књиге г. Стојана, а на име из „Примера књижевности и језика старог и српско-словенског“ Београд 1877., на коју сам се књигу позвао и у реченој својој броширици на стр. 27. при расправљању питања речи „јеванђелистара.“

Како сам при писању речене своје броширице тек онако узгред навео, да ми није познато, да је било и да има јеванђеља српске редакције поређаних по данима читања, признајем, да се нисам при писању те тврдње онолико и онако бавио, колико сам се бавио н. пр. са питањем: шта значи реч јеванђелистар, и осталим питањима, те да за сваку речену реч и тврдњу тражим саме изворе.

Вуканово јеванђеље, за које г. Стојан рече да су у њему јеванђеља по данима, држао сам за обично тако названо тетрожеванђеље, а не за јеванђеље поређано по данима. А да сам имао за то и основаног разлога, ево доказа.

Г. Стојан у реченим својим примерима описао је и навео нешто из јеванђеља тако названог „Савина

књига“ стр. 30.—40. и ма да је познато и ма и г. Константин Јос. Лиречек у својој „Geschichte der Bulgaren“ Prag 1876. на стр. 430. у примедби рече: „Die ältesten datirten altslov. Codices sind aus dem XI. J. Die älteste datirte Evangeliumhandschrift ist der Kyrillische, 1056. vom Diakon Grigorij für Joseph Ostromir, geschriebene Codex. Älter ist die undatirte „Savina kniga“. Auch der v. Rački 1865. herausgegebene glagolitische Codex Assemani's ist nicht viel jünger. Diese drei Handschriften enthalten nach Perikopen eingetheilte Evangelien“: г. Стојан ипак не рече, да су у њему јеванђеља по данима.

Кад даље г. Стојан у реченим својим примерима на стр. 75. и 76. под I. из јеванђеља Вуканова међу осталим рече и овде: „Овде се ради примера штампа све што има у горе поменутој књижици Стојана Новаковића „С археолошке изложбе“ заједно с командом из јеванђелиста Матије, који је по пропису И. И. Срезњевскога, те на стр. 77.—80. наведе јеванђеље од Марка XIII. 31.—35. (т. ј. у четвртак 33 недеље или право 16. Лукина); XV. 43.—47. (т. ј. 10. страсно и 3. недеље тако назване о Мирносоцама) и XVI. 1.—8. (т. ј. 2. васкрсно); од Луке XXIV. 12.—35. (т. ј. 5. васкрсно и у вторник светле недеље), а од Јована I. 1.—17. (т. ј. на ускрес), зар не имадох право, што на основу *таквог* навода дођох на помисао, да г. Стојан не зна, шта значи то: „у Вукановом су јеванђеља по данима“.

Ја нисам могао ни на час посумњати, да г. Стојан на основу поменутих његових речи није у примерима са свим верно т. ј. и у оном истом реду навео наведено јеванђеље, по којем их је навео у својој књижици „С археолошке изложбе у Кијеву“, и као што су наведене у оригиналу; јер знајући, да ако ико, да он зна, *како* треба старинске ствари наводити, и кад је В. Ханка у свом издању Остромирова јеванђеља још 1853. рекао: Ја овде дајем истоветни текст еванђелија и то не по недељама, али сваког еванђелисте по главама, које се у том рукопису налазе — у реду библијском, да би и он то исто рекао, да је у чему одступио.

Но на жалост, ја се сада осведочих, да сам се у свом мишљењу преварио, јер загледавши, као што рекох, пре неки дан у речену књижицу, осведочих се, да је г. Стојан у својим примерима са свим у обрнутом реду штампао речена јеванђеља, т. ј. штампао их је онако, као што су у оригиналу, и из исте књижице види се на први поглед, да је Вуканово јеванђеље заиста поређано по данима читања.

И из овога може се видети: 1) да сваки онај књижевник, који какву старинску ствар хоће да штампа, треба да је штампа *онако*, као што је у оригиналу, или ако у чему хоће да одступи, треба да на

значи, за што је и у чему је одступио; а 2) да се не треба *никада* ослонити ни на чији прост навод, но да треба све сам својим очима да види т. ј. треба да буде „неверни Тома“.

Ја се обично и сам тога принципа придржавам, но при писању речене своје броширице при наводу тврдње у погледу питања: да ли су Срби имали јеванђеља поређаних по данима читања, одступих од тог принципа, те ето натрчах.

Срећа те још рекох: „бар ја нисам наишао на јеванђеље српске редакције поређано по данима читања“, те се тиме бар у неколико сачувах од прекора: „шта се пачаш у оне послове, које не разумеш!“, и отклониш од себе „грдњу на сву меру“.

Да је г. Живановић при писању реченога свога чланчића могао бити мало хладнокрвнији, те да се сетио мојих речи у „завршној речи г. Филипу Радичевићу“ у 24. броју „Јавора“ о. г. „Ја сам противник сваком швиндлерском послу и према томе, кад видим да неко нешто погрешно чини и навађа не из незнања, но из швиндлераја, ја тога са свим друкчије сматрам, те према њему друкчије и поступама: уверен сам, да не би у њему рекао: „да је ко други рекао, да је њему непознато, да је било и да има јеванђеља српске редакције поређаних по данима читања, па да сам га ја ухватио, као што је мене он ухватио, да бих ја без сумње рекао: „шта се пачаш у оне послове, које не разумеш, и изгрдио бих га на сву меру“.

Из исте књижице г. Стојана осведочих се сада, да је и наведени на 33. страни лист из јеванђеља Миросављева заиста из јеванђеља поређана по данима читања.

Да сам дакле речену књижицу г. Стојана могао добити у своје време или да ми је у реченој броширици била главна тежња, да докажем, да ли је било и да ли има јеванђеља српске редакције поређаних по данима читања, ја бих исту књижицу морао ма од кога набавити, те не бих заиста рекао у реченој својој броширици, ма и онако узгред; да ми није познато, да је било и да има јеванђеља српске редакције поређаних по данима читања.

Но кад је један Јагић 1864. у „Primëri starohërvatskoga jezika“ I. део на стр. 25. могао рећи: „Glagolskih ovakovih (t. j. po nedeljah) evangjeljah neima osim spomenutoga Assemanova“, а 1867. у „Historiji književnosti“ на стр. 58.: „I glagolskih evangjelistara, koji istoj dobi pripadaju, ima nekoliko, na ime: assemanov ili vaticanski i ohridski“, кад се зна, да од 1864.—1867. не само није пронађен какав нов „glagolski evangjelistar“, но да наведен њиме „ohridski evangjelistar“ није никоји други, но Асеманов или ватикански, за који исти г. Јагић баш у

реченим примерима на стр. 24. рече да „izhodi iz okolice ohridske“: није чудо, што и ја у реченој својој броширици рекох, да ми није познато, да је било и да има јеванђеља српске редакције поређаних по данима читања.

И ако ја себи не ласкам нити тражим, да се на све моје речи „увек сме поуздати“, јер ја себе не држим за каквог научењака, но за простог тако рећи самоуког својевољца, који о свом руву и круву без икакве материјалне користи и грамжења за славом кад и када пише по свом умењу и схваћању о стварима, које сам изабере, не осврћући се при том на похвалу или погрду осталих књижевника: признајем, да ми је јако неправдо, што сам више кривицом г. Стојана нешто рекао, што нисам требао рећи у реченој броширици.

А што и поред *онаког* причања г. Јагића у „Historiji književnosti“, о јеванђелијама поређаним по данима читања српске редакције, њиме названима у њој јеванђелистарима, рекох: „да ми је непознато, да је било и да има таквих јеванђеља“, чинио сам то из ових разлога.

На основу напред наведеног причања г. Јагића од 1864.—1867. о јеванђељима поређаним по данима читања, која је он час јеванђељем час јеванђелистарем називао, дошао сам до тог уверења, да се на причање г. Јагића о јеванђељима поређаним по данима читања из тог времена не могу ослонити. Кад он 1866. у „Primëri starohërvatskoga jezika“ II. део на стр. XXIII. рече: „Najstarije ćirilsko evangjelje sërbskoga roda pisano je u Peći za Vlkana, Nemanjina sina, od nekog starca Simeona, koncem XII. vëka (sada u Ruskoj)“, а у својој „Historiji književnosti“ за исто Вуканово јеванђеље 1867. рече: „najstariji je evangjelistar ćirilski srbskoga roda: Simeonov ili Vlkov (Vukanovo)“; зар не имадох основаног разлога, знајући уз то, како је г. Стојан у својим примерима навео нешто из истог јеванђеља, што сам држао, да је г. Јагић у својој историји књижевности погрешно назвао Вуканово јеванђеље јеванђелистарем?

Одломке Сврљинскога јеванђеља нисам држао за одломке „evangjelistara“, ево из ових разлога:

Исти су одломци, којих има свега 10 листи, штампани у XX. Гласнику. Њих је у њему обелоданио и описао г. Милан Ђ. Милићевић. По истом опису исти одломци, „и ако су сви исте величине и у једном ступцу писани, опет се тако међу собом разликују, да се може примити, да долазе од три разна рукописа (или бар од три преписаоца, који су разне делове јеванђелија преписивали, те су ови после уједно састављени.“ (Стр. 261.)

Стојала дакле ова прва, а стојала друга претпоставка г. Милићевића, не може стојати тврдња

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

г. Јагића „као нити одломци сврљиškoga евангелиста-га.“ Како се од првога одломка, за који се не зна, ни ко га је, ни кад, ни где, ни за кога писао, нашло 6 листи и то од 2.—8., на којима се налази наслов главна јеванђеља јеванђелисте Матеја и то од главе лџ. до закључно зп., а за тим овај наслов: „Тетројевангелъ съ Богомъ поучиашемъ: ѿ Матѳея“, и наводи се од Матеја јеванђеље по реду од гл. I. до закључно главе IV. до 5. стиха; онда се за исти одломак јеванђеља никако не може рећи: „као нити одломци сврљиškoga евангелистара“, јер ко зна, шта је то јеванђеље поређано по данима читања, а шта је тетрожеванђеље, тај ће на први поглед спазити, да је наведени одломак од стр. 247.—253. Гласника XX. одломак из тетрожеванђеља а не из тако названог „еванђелистара“.

Од другог одломка, за који се такођер не зна, ни ко га је, ни кад, ни где, ни за кога писао, нашло се два листа и то на једном листу налази се јеванђеље од Јована гл. IV. 5.—42., а на другом од Јована гл. X. 4.—26. (управо 4.—10. и 17.—27.), те би се тек из другог листа тога одломка у неколико могло извести, да је он од неког јеванђеља поређаног по данима читања.

Но за исти је одломак и сам г. Милићевић рекао: „са свим је особитог карактера тим, што је поред својства српске редакције задржао њ, њ старословенске редакције.“ (Стр. 262.)

Од трећег одломка, који је писао по причању г. Милићевића 1278. „Костандињ хѣтъць а зовомъ Коислъ презвитерио Георгию а зовомъ попоу Радослакоу въ градъ Сврльицъ въ дни царъ Иванна, и при испи-скоупѣ иншевьскѣмъ Никодимѣ“, нашло се два листа, на којима је крај јеванђеља од Јована гл. XX. 10.—19. и XXI. 1.—14. (т. ј. свршетак 7., 8. и 10. васкрсно јеванђеље). Но из тог одломка не може се још за извесно извести, да је он од јеванђеља по-

ређана по данима читања; јер је могао њега Воислъ и за тако названо тетрожеванђеље преписати са каквог глаголског рукописа поређана по данима читања.

Уз све то не треба заборавити ни на то, да је Сврљиг 1279. потпадао под Бугаре и бугарску епископију и да је и пре тога само неко кратко време био у рукама српским. Да ли је речени „презвитер Георгије зовом поп Радослав“ био Србин или Бугарин, питање је, на које није у стању нико одговорити, као ни на то, да ли је „чѣтъць Костандињ а зовомъ Воислъ“ био Србин, те је као такав речено јеванђеље „на српску редакцију дотеривао“, или је био он Бугарин а поп Радослав Србин.

А што се не обазрех на тврдњу г. Јагића: „да евангелистара српских, писаних на коџи међу 13. и 15. в., има врло много распршаних које куда по манастирѣ и књиџницѣх“, учиних то с тога, што ја ту тврдњу г. Јагића не држим за основану, почем мени није познато ни данас, да има и један а не врло много таквих „евангелистара“, и ја молим г. Живановића, да буде тако добар, те да ми у овом листу каже, где су описани ти многи „srpski evangjelistari iz 13.—15. v.“

Покојни Шафарик обишао је у своје време не само све манастирске и знатнијих општина, по и Карловачку митрополитску народну библиотеку, па он нигде не наиђе ни на једно таково јеванђеље; јер, као што рекох, наведено под бр. 66. јеванђеље и под бр. 68. два листа нису српске редакције.

Из до сад реченог држим, да ће и сам г. Живановић увидети, да је врло мудро радио, што је речени свој чланчић завршио, као што рече, „без икакве примедбе“; јер иначе, питање је велико, да ли бих се и ја могао и хтео уздржати, а да не заборавам и да се не држим напред поменутих речи Иларијонових.

К О В Ч Е Ж И Њ Е

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ.

— Радована Кошутѣа „Пламенови“, које смо огласили још у 1. броју нашег листа ове године, изашли су пре неки дан из овдашње парне штампарије М. Димитријевића. Већина тих песама познате су нам из „Јавора“ а згодан је суд о њима донео у нашем листу (бр. 16. о. г.) сарадник наш др. Лаза Томановић, у расправи својој о појезији Војислава Ј. Илића. И ми тај суд потписујемо и што се тиче песмица, које су у овој збирци први пут угледале света. Но не можемо а да не приметимо младом песнику, да ће једва когод одобрити моћи тон, којим даје одушке свом, што но рекао Томановић, мргођењу и негодовању сирам Војислављеве музе у

ЛП. песмици ове збирке и у завршној песми, којој је натпис „У место епилога првом делу“ а приказана је „Српском народу“. Држимо, да је младога песника и сувише занела патријотска инспирација, кад тврди, да су Војислављеве елегije ни мање ни више него баш грешне и да Војислав њима токорсе каља српску песму. Уверење своје, да Србин песник не може и не сме певати ништа друго, до родољубне песме, могао је Кошутѣа и друкчије оденути на шат и преобрати онога, до кога му је стало да га преобрати. Овако пак та ЛП. песмица хоће жучи својом и горчином, што из ње куља, да прелије и остале. Иначе се опет и опет морају само похвалити патријотски осећаји младога песника и ми се радујемо, што

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

се са данашњим бројем Кошутих ухватио у коло наших сарадника.

У 23. броју нашег листа ове године огласили смо, да се српска књижара браће М. Поповића примила да изда књигу приповедака за децу од *браца Јове*. Књига је та сад готова а стала се у њу приповетке: *Две сузе, Браћа, Мајчина душица, Пут у Раваницу. Наш Миловој, У берби и Бадње вече у ђачкој соби*. Све су те приповетке, које је млади даровити приповедач написао још ђаком у гимназији, а свака је кадра лепо забавити и поучити децу. Ту првенчад своју приказује писац својој матери.

— Издањем српске вел. гимназије Новосадеке изашле су те као школске књиге примљене и потврђене ове три књиге: *Земљотис* за гимназије, од дра *Јована Хунфаловије*, прва свеска: Европа, друга свеска: Азија, Африка, Америка, Аустралија; прву је свеску превео професор *Милан А. Јовановић* а другу професор *Стеван Миловић*. Трећа је књига *Математски и физикални земљотис*, који је за III. разред гимназија у Угарској сложио професор *Андреја М. Матић*. Све су те три књиге штампане у штампарији браће М. Поповића, а цена је: првим двома по 80 а трећој 70 новчића.

— 16. свеска Књига за народ, што их издаје Матица Српска из задужбине Петра Коњевића, доноси приповетку из српског народног живота под натписом „*Деоба Врлића*“. Ту је приповетку написао *Милутин Јакшић*, који је и читаоцима нашег листа познат са својих красних приповедака из народног живота, што изађоше у нашем листу („*Велко*“, „*Мија Бродар*“, 1886; „*На странпутици*, 1887.) „*Деоба Врлића*“ је по тенденцији својој врло подесна, да народ поучи, шта му не ваља и шта му подрива куће и леуу слогу у њима. По нашем је мишљењу редакција Коњевићеве библиотеке добро урадила, што се побринула за поуку народу и у овом лакоком облику, у облику приповетке.

— Као друга књига преведених новела Немца *Павла Хајза* изашла је ово дана у издању књижаре и штампарије браће М. Поповића свеска под натписом „*Из Италије*“ (првој је свесци био натпис „*У земљи, где но лимун рађа*“). У ту другу књигу ушле су ових пет приповедака: *У самоћи* (Die Einsamen, превод први пут изашао у „*Завичају*“ 1878.) *Нерина* (Nerina), *Барбароса* (Barbarossa), *Фениче* (Das Mädchen von Terri; све три изашле у преводу први пут у „*Јавору*“ 1880.) и *Андреја Делфин* (Andrea Delfin), који је преведен био још год. 1881. а намењен био за Народну библиотеку Браће Јовановића. Књига је изнела преко 17 штампаних табака а цена јој је 90 новчића.

— Овога лета изашла је књижица једна од *Брате*: „*Ковиље*“. Књижица та и по садржају и по намени а и по изради спада у децу књижевност. Да „*Брата*“ као брата има дара, да ће кадгод написати што и вредно намене, ако буде више респектирао изуметак штампања и ако буде свој дар усавршавао науком, то нам је показао причама тима, док их још читасмо у листовима, где су први пут штампане; али . . . што хтедосмо још рећи, — „док дорастеш, на промислиш, кашће ти се само.“

— Из Сарајева смо добили прву књигу *Народних песама Мухамедоваца у Босни и Херцеговини*, које је скупио Коста Нотманп, саветник земаљске владе за Босну и Херцеговину. У тој првој књизи само су јуначке песме (39 на броју) а идуће свеске донеће по распореду скупљачеву: песничко причање и женске (шехерске) песме. Саму збирку, песме, приказатићемо опширније у једном од идућих бројева а сад само напомињемо, да је скупљач као увод у збирку написао „*Pristup*“, у којем казује историју свога сабирања те износи

карактеристичне моменте у песмама босанских и херцеговачких Мухамедоваца; даље наводи имена оних, који га потпомогше при сабирању и уређивању тих песама. Уз збирку је додан додаток, у којем су саопштене скупљачеве белешке о личностима, које песма слави, или обичајима, који су опевани у којој песми; те се белешке оснивају на народним приповеткама а од чести на турској повести. За тим белешкама долази опсежан тумач турских, арапских и персијских речи. — На књигу ту почео је Виенап у свом 30. броју доносити оцену, из које до сад видимо, да се скупљачу некако пребацује, што је „*лањске јесени службеном окружницом позвао све окружне и котарске предстојнике и градске начелнике, да сваки у свом крају тражи певаче, да песме препишују и у Сарајево шаљу*“, јер се тако „*неким начином службено или барем полуслужбено поставило са свим криво начело, да је сваки и што писмен човек способан сабирач народних песама*.“ Причекаћемо крај тој оцени, па шта видимо, како се горња примедба Венчева оцениоца и повереника Матице Хрватске слаже са „*Pristupom*“ скупљачевим.

— Међу књигама, што их је Матица Хрватска за годину 1887. разаслала својим члановима, спада међу највнимљивије студија *Фрање Кс. Кухача* о *Ватрославу Лисинском* и његовим временима. Врло добро карактеристично писац ту студију своју као *прилог за повест хрватског препрода*, јер је у њој уз стручну оцену заслуга Ватрослава Лисинскога за музички напредак у Хрвата живим бојама, ма и узгредно и легитимце насликан сав онај просветни покрет за времена Људевита Гаја и његових другова. На крају је додао Кухач и преглед композиција Лисинскога, до којих је могао доћи и за које је сазнао, а то је 166 већих и мањих комада. Но има, вели Кухач, још и више композиција, које су раштркане којекуда те можда многе и пропале, с тога им повишава број бар на две стотине.

— Како је тристогодишњи спомен рођења Дубровачкога првака песника Гундулића заталасало и Србе и Хрвате, па и Словенце, и „*Матица Хрватска*“ даде нам диван дар у славу Гундулићеву, издавши његову красну и значајну пастирску игру „*Дубравку*“. Пред самим текстом написао је универзитетски професор *дра Фрања Марковић*, без сумње један од најбољих познавалаца Дубровачке књижевности као и естетичар на словенском југу, диван *предговор*, у којем нам стварно и разложно тумачи значај „*Дубравке*“ по тадашњим политичким и друштвеним приликама у Дубровнику и по њеној тенденцији, истичући све, што се у пастирској игри тој на добро окреће. — Шта ли је с ћириловским давно оглашеним издањем „*Османа*“ и „*Дубравке*“?

— Из часописа „*Die Gesellschaft*“ видимо ове податке: 1. *Руска књижевност*. После смрти Достојевог, Тургењева и других а у једно и време, што се Лав Толстој повукао са јавног рада, изгледало је, као да ће у руској књижевности доћи до неког застоја; али није тако. Неколицина млађих песника и књижевника обраћају на себе јако пажњу, и као да хоће руској књижевности да створе ново доба. Амо спадају особито Кароленко, Аљбов, Гаршин и Мачтет. Колико се по њиховим првенчадима даје судити, показује се у њима оправданим реализам у свези са живахним осећајем к животу и са моралном свешћу. Као уметник у ужем смислу заслужује првенство на сваки начин *Владимир Кароленко*, који у песничком бојадисању својих описа, у сретном савлађивању расположеја и утисака такав дар показује, коме се сјајна будућност може прорећи. Његови поштовачи говоре без колишења о њему као о будућој звезди. Од њега су изашле у трећем издању „*Црте и приче*“ (Очерки и разкази), које пре

тога угледаше света у часопису „Русская Мысль“, који своје стубове отвара млађим, али даровитим писцима. Кароленков се дар некако не слаже с данашњом струјом. Његово гледиште на свет, способност његовог духа и срца нагиње романтици, и ма како он тежио, да не напусти земљиште реалности, ипак му она описивања понајбоље полазе за руком, где својој уобразиљи слободна крила пушта. Тако н. пр. у „Сну Макарија“ (Сонъ Макара, који се чита с правом насладом. С тога се у предетаву и памтење боље ужљебе производи његове фантазије, него описивања његова о животу сибирских робова. Чисто би желели, да пише бајке и гатке, јер нас својим фантастичким приказивањем са свим за ту врсту расположи. — Што се пак избора, психолошке вредности предмета тиче, нагињали бисмо чисто производима Музе рано преминулог *Всволода Гаршина* првенство дати, и ако су по облику бар чудновати, јер се у њима изражава оригинална и симпатичка нарав, која тежи за напретком. Нешто странно дира у први мах Гаршинов правац и замисао: он се хотимице држи посматрања, миницијозно сондира човечији одношај према чисто физичкој екзистенцији људској и неуморно расветљује узроке и учинке различитих појава у њој. Али као да баш у тој тенденцији лежи клица будуће књижевности, која би позвана била, да што јачим и бољим разјашњавањем тесне свезе међу душевним и физичким животом у човечијој нарави, као год и престаном тежњом, доћи до крајње сврхе тог међусобног утицања, објави неочекивани развратак човечијег оцстанка, и — кад се већ сања — дође до оне тачке, где се збиља и идеал већ у животу подударају. Кратки, скоро набацани производи Гаршинови привлаче чудновато, чему ни како не може бити узрок једино гатка, предмет. И у приказивању је Гаршин оригиналан. Његови облици појављују се обично у првом лицу, али нити говоре нити пишу, већ мисле, раде, осећају и саопштавају непосредно ово или оно читаоцу без икаква утицаја песниковог, што им даје јасну индивидуалност, ако се и не спомињу сва имена. Иза њега заостале две свеске „Приповедака“ као једини плод десетгодишњег рада на књижевном пољу; умрло је о. г. Априла месеца у Петрограду. — Што се тиче *Альова* и *Мачтета*, то се за првог може рећи, да тиме, што у свезу доводи појетичке и психолошке, па и психијатријске елементе, заузима средину међу Кароленком и Гаршином; он је на сваки начин знаменита личност, која има велику будућност. За Мачтета ваља рећи, да критика и рефлексја, које у његовим списима омимају маха, доста сметају при уживању. — Код свију пак је значајно, што су им приповетке кратке, тако рећи фрагментарне, можда с тога, што у свету сад све хита свршетку, или, што младим песницима још нису довољно израстала крила. — Песме покојног *С. Надсона* изађоше у осмом издању, у исти мах и његови омањи списи; све је то намењено на подизање надгробног споменика песниковог. — Споменути нам треба још најновији роман *Немировић-Данченка* „Витанга целог света“, у ком се приказују чудновати положаји, оригинали, од-

ношаји и проблеми; и ако није све баш могуће, ипак се чита са задовољством. — 2. *Пољска књижевност*. И ту ћемо се обазрети само на делу литературу. Од *Марије Канолицке* изашао је трећи низ њених песничких дела, и овом приликом пун песимизма. *Михајло Балуцки* је поред својих песама издао на јавност још и преводе где којих Хајнеових песама. Чудновато утичу песме украјинског пустиника „Одјек душе *Јулијанове*“, већином сонети световног и религијозног садржаја. *Владимир Загорски* (Хохлик) издао је спев „Цар Соломон“, и у њему уздиже три карактерна својства тог филозофа на престолу, својства Фауста, Манфреда и — Беранжера. Од песама *Јосифа Љубића Арловског* ваља споменути „На гробу успомена“. Такође угледаше света у новом издању песме *Крашевског*. Од писца „Трагедији мисли“, *Алфреда Носига*, изађоше „Песме“ и трагедија „Цар Сијона“, у којој се црта судба Бар-Кохбе, који се дигоа против римског цара Севера, али би потучен и пропаде. *Адам Асник* написао је шаљиву игру „Браћа Лерхе“, у којој се исмева тежња за германизацијом у Цованској. *Сигмунд Шибуљски* написао је драму „Вицек и Вацек“ и наставак томе „Породица Вацек“. *Маријан Јасињич* добио је за своју драму „Лена“ Богуславскога награду. Још су писали шаљиве игре *Јосиф Грајнерт* („Господин Лапцевић“) и *Феликс Језјерски* („Бојадисане лисице“). — Приповедака је много изашло на свет. *Адам Новицки* написао је под натписом „Отаџбина“ низ новела и црта, пуње родољубља, *Викентије Рапацки* приповетку из 15. века „К светлости“, *А. Ј. Сек* „Новеле“, у којима су особе ноћни стражари, слуге и слушкиње, *Болеслав Приш* новелу „Обмана“. *Валерија Марене* узима свој предмет из сфере пролетаријата. Још је изашла *Крашевскога* приповетка „Над провалијом“. Осим тога се баве гроф *Станислав Тарновски*, *Станислав Козмијан*, *Петар Хмјеловски*, *Владислав Белза* и *Јован Сјелјењски* с историјом књижевности и са оцењивањем савремених писаца.

— У Вел. Кикинди почео је недавно излазити нов лист за просвету, привреду и забаву народну. Зове се *Недељни лист* а власник му је и одговорни уредник *Сима П. Ајваз*. Лист стаје 4 форинта годишње.

— Изашла је у Лајпцигу прва свеска великога немачког дела о Србији и Србима што је написао *Спиридон Голчевић*. У тој се првој свесци говори о земљи; то је трећина целог дела; друга ће свеска говорити о народу а трећа о историји српској.

— Кинези преводе Шекспира; сам цар је дао тај налог председнику кинеске академије.

— У Берлину излазе 621 новине; 54 званичне, 217 за трговину и промет. Сваки занат има своје новине.

— У Лајпцигу раде 103 штампарије са 566 великих, 10 ротацијоних, 143 ручних и 73 мале машине за гажење. Слагача има 2140 а шегрта 504.

— Сибирске приче *Б. Кароленка* превео је *А. Шолц* на немачки, наклада *А. Фишера* у Берлину. Цена 60 новчића.

САДРЖАЈ: Господин Добра. Песма *Вл. М. Јовановића*. — Дух времена сад је така! XII. — Из „Пламенова“. Хој, Јелудо (Из старог грчког рукописа). Песма *Радована Кошутића*. — Хања. Приповетка *Хенрика Шенкјевића*. С пољског превео *Рајко*. — Народна традиција и непогрјешими историци. Написао *Свишча*. — Да ли се може јеванђеље поређано по данима читања назвати „јеванђелистарем“? Од *Димитрија Руварца*. — *Ковчежић*. Књижевна белешке.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 ф. 50 н. на по год., 1 ф. 25 н. на четврт год. — За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 ф. на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад. — За Србију прима претплату књижара *В. Валожича* у Београду.